

İKİNCİ YENİ ŞİİRİNDE KADIN CİNAYETLERİ

Öznur YARDIMCI*

Geliş Tarihi: 06.03.2021

Kabul Tarihi: 13.04.2021

Atıf Bilgisi: Hars Akademi
Uluslararası Hakemli Kültür-
Sanat-Mimarlık Dergisi

Sayı: 7

Sayfa: 135-152

Yıl: 2021

Dönem: Haziran

Özet

İkinci Yeni Şiiri, 1950 sonrasında Türk şiirinde önemli bir dönüm noktasını oluşturmuştur. 1940 yıllarında Türk şiirinde görülen I. Yeni ve toplumcu şiir deneyimlerinin üstüne kurulan edebî hareket özgürlükçü bir şiirdir. İkinci Yeni'nin şiir alanında oluşturduğu yeni anlayış, sadece şiirin içeriğinde değil yapısında da kendini göstermiştir. İçerik olarak insanı ele alan ve insan yaşamına odaklanan İkinci Yeni şairleri, her türlü insani durum ve duyarlılığa şiirlerinde yer vermişlerdir. Aile içi cinayet olgusu daha çok eşe yönelik ve erkeğin kadına uygulamış olduğu şiddet biçiminin sonucu olarak anılır. Toplumsal meselelerden biri olan kadın cinayetleri ele alınırken şairler dünyaya ve olaylara bakış açılarını da ortaya koymaya çalışmıştır.

Bu çalışma İkinci Yeni şiirinde yer alan kadın cinayetleri konusu üzerine odaklanmıştır. Çalışmada İkinci Yeni şairlerinden; Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece Ayhan, Ülkü Tamer ve Sezai Karakoç'un şiirlerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İkinci Yeni, Şiir, Kadın Cinayeti.

* Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Giresun, oznur_yrdmc14@hotmail.com / ORCID: 0000-0002-6142-6457.

WOMEN'S MURDERS IN THE SECOND NEW POEM

Öznur YARDIMCI*

First Received: 06.03.2021

Accepted: 13.04.2021

Citation: Hars Akademi
International Refereed Journal of
Culture-Art-Architecture

Issue: 7

Pages: 135-152

Year: 2021

Session: June

Abstract

After the 1950s the Second New Poem (moment) became an important turning point in Turkish poetry. This movement is a libertarian poem that is based on the first new and social experiences of poetry seen in Turkish poetry after the 1940s. This new understanding created by the Second New in the field of poetry has shown itself not only in the content of the poem but also in its structure. The second new poets addressed human beings as content in their poems and focused on human life, and they included all kinds of human situations and sensitivities in their poems. In addressing the murders of women, which are one of the social issues, it was also attempted to reveal the poets' perspectives on the world and events. This work focused on the subject of the murders of women featured in the Second New Poem (moment). In the study, the poems of Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece Ayhan, Ülkü Tamer, and Sezai Karakoç were included among the second new poets.

Keywords: Second New, Poetry, Femicide.

* Giresun University, Faculty of Science and Literature, Department of Turkish Language and Literature, Giresun, oznur_yrdmci14@hotmail.com / ORCID: 0000-0002-6142-6457.

Giriş: İkinci Yeni

Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri, Garip ve Toplumcu Gerçekçi şiir anlayışına bir tepki olarak doğan İkinci Yeni hareketiyle yeni bir arayışa girer. İkinci Yeniciler sosyal bakımdan savaşların bittiği ve farklı toplumsal kutupların bulunduğu bir dönemde sanat anlayışlarını ortaya koyarlar. Edebî ürünlerini *Pazar Postası* gazetesinde yayımlayan topluluğun isim babalığını gazetenin sahibi Muzaffer İlhan Erdost yapar.

1954'te başlayıp 1960'lı yılların başında sönmeye yüz tutan İkinci Yeni Hareketi, *Pazar Postası*'nın yanı sıra *Yeditepe* ve *Yenilik* gibi dergiler çevresinde bir araya gelen İlhan Berk, Turgut Uyar, Cemal Süreya, Edip Cansever, Tevfik Akdağ gibi isimlerle temsil edilir. Kemal Özer, Ülkü Tamer, Sezai Karakoç, Ece Ayan, Ercüment Uçar gibi isimler de İkinci Yeni ile anılan diğer şairlerdir.

Şiirin en önemli öğelerinden biri de imgedir. Bundan dolayı üzerinde fazlaca durulmaktadır. İkinci Yeni Hareketi'nin de poetik sorunları içerisinde imge konusu geniş bir yer tutmaktadır. İmge modern şiirin önemli öğelerinden olup metin içerisindeki şiirsellik oranı imge oranına göre yapılmaktadır. Örneğin imgeyi gerçeküstücü yapıtın önemli bir ögesi olarak gören Louis Aragon “*Sürrealizm denen kötü alışkanlık şaşırtıcı imgenin bozuk ve tutkusal kullanımudur*” der (L. Aragon' dan akt. Karaca 2013: 399). Alâattin Karaca'nın imge tanımı:

“İmge her şeyden önce dilin farklı bir biçimde kullanılmasıdır; hatta günlük doğal dille edebî dil arasındaki en önemli fark, doğrudan imgeyle ilgilidir. Doğal dil, genelde düz anlama dayalıdır. İmgede sözcük, sözlük anlamından uzaklaşır, anlam genişler, yayılır, derinleşir ve çoğalır. Böylece doğal dilden kopularak şiirsel dile ulaşılır. Şair, imgelerle doğal dille hesaplaşır” (Karaca 2013: 399-400).

Çağdaş Türk şiirinde imgenin önemli bir yeri olduğunu anlayan İkinci Yeniciler, Birinci Yeni (Garipçiler)'nin dışladığı imgeyi yeniden şiirlerine baş tacı etmişlerdir. Çeşitli yazılarında da bu konu üzerinde dururlar. İkinci Yeni Hareketi yıllarında imge üzerine ayrıntılı bir araştırma yapan eleştirmen Hüseyin Cöntürk, *Pazar Postası*'ndaki 25 Kasım 1956-23 Aralık 1956 tarihleri arasında yayımladığı “İmage (Tasartı) Üzerine” başlıklı incelemesinde imgeyi geniş bir biçimde ele almış ve tanımlamaya çalışmıştır. İmgeyi çeşitli türlere ayırarak başarılı bir imgenin nasıl olması gerektiğini dile getirmiştir. İkinci Yeni Hareketi, basit ve sade söyleyişten uzaklaşarak kapılarını imgeye ve edebî sanatlara açar.

Halkın kullandığı dilden ve folklordan uzak bir söyleyişi tercih eder; şiiri bireyci çizgide, anlamdan uzaklaştırır.

İkinci Yeni şairleri imge ile ilgili görüşlerini çeşitli yazılarında dile getirmişlerdir. İlhan Berk'in "İmgenin Halleri", "Şiirin Gizli Tarihi"; Turgut Uyar'ın "Tavrım Bilinçli Biçimde Taraf Tutan Gözlemci Tavrıdır"; Cemal Süreya'nın "Güvercin Curnatası", "Toplu Yazılar I"; Sezai Karakoç'un "Şiir ve Mantık" adlı yazıları bunlara örnek olarak gösterilebilir. İkinci Yeniciler belki de en çok getirmiş oldukları şiir diliyle dönemlerinde yankı uyandırmışlardır. Bu yenilikleri Alâattin Karaca *İkinci Yeni Poetikası* kitabındaki şekli maddeleştirmiştir:

1. Şiir Dilinin Değişmesi

- a) Sessel sapmalar
- b) Yazımsal sapmalar
- c) Sözcüksel sapmalar
- d) Ters çevirme
- e) Sözdizimsel sapma

2. Alışılmamış Bağdaştırmalar/ Mantık Dışı Söyleyişler

Bu şiir dili, alışlagelen şiir anlayışını ve dilini kırma hareketidir. Evrene bakış, algılama ve düşünme biçimi dilin mantığı ve şiir biçimi bakımından kendinden önceki şiir anlayışlarına karşıdır. İkinci Yeni aklın ve mantığın dilini yıkar. Onun yerine bilinçdışının dilini getirir. Bilinçdışının dili sezgiseldir, duyuşsal algılamaların sınırlarını aşar, kural tanımaz. Aynı zamanda doğa ve nesnelere bağlarını koparır. Dil, mantık dışı kalır.

Geleneksel Türk şiiri, zengin ve köklü bir geleneğe sahiptir. Edebiyatta gelenek denilince akla ilk olarak çeşitli olanaklarıyla Divan edebiyatı ve Türk Halk edebiyatı gelmektedir. Bunun yanı sıra edebiyatta geleneği göz ardı etmemek, onların çeşitli açılarından beslenerek, geleneği dönüştürmek ve yeni şiir gelenekleri oluşturmak gibi konular zaman zaman tartışma konusu olmuştur. Bu konu İkinci Yeni çerçevesinde de verilen örneklerden kaynaklı olarak tartışmaya açılmıştır. Turgut Uyar'ın "*Divan*"ı, İlhan Berk'in "*Âşıkane*"si, Sezai Karakoç'un da çoğu şiirleri örneklerden bazılarıdır. Gelenek konusunun İkinci Yeni'deki öneminden dolayı Cevat Akkaya'nın İkinci Yeni'nin gelenekle ilişkisini bütün yönleriyle araştırarak birer birer incelediği "*Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri (2002)*" adlı araştırması önemli bir yere sahiptir.

İkinci Yeni şairleri ise kimi yönlerden geleneği yeniden canlandırmakla suçlanırlar. Özellikle soyut ve kapalı bir dil oluşturmaları, bireysel temalar işlemeleri nedeniyle Divan şiiri ile aralarında bir bağ kurulmuştur. Alâattin Karaca bu ilişkiye dair kanaatlerini şöyle dile getirir:

“İkinci Yeni şiirinin çıkış noktasında Gerçeküstücülerin büyük payı olduğu yadsınamaz. Dolayısıyla Turgut Uyar’ın Divan’ına, İlhan Berk’in Aşkane’sine bakarak İkinci Yeni ile Divan şiiri arasında benzerlikler kurmak ve İkinci Yeni’yi sırf soyutluğu, kapalılığı, toplumdaki kopukluğu bu nedenlerle Divan şiiriyle karşılaştırmak doğru değildir. Bu şiirin, temelde Tanzimat’tan sonraki dış gerçekliğe bağlı, toplumsal yarara dönük egemen şiir çizgisine bir tepki olarak çıktığı doğrudur. Ancak bu tepki, İkinci Yeni şairlerinin Divan şiiri geleneğini canlandırmayı amaçladıkları biçimde yorumlanamaz. Çünkü Divan şiirinin, felsefi, gerçek anlayışı, dili ve imge kuruluşlarıyla İkinci Yeni’nin hiçbir benzerliği yoktur” (Karaca 2013: 430).

Kısaca İkinci Yeniciler, imgeye kapılarını sonuna kadar açar ve edebî sanatlarla özgürlük tanırırlar. Basitlik, sıradanlık ve sadelikten ayrılmak, konuşma diline ve ortak dile sırt çevirmek anlayışını benimserler. Halkın hayatından ve kültüründen uzaklaşırlar; özellikle halk bilimini (folklor) şiire düşman görürler. Buna bağlı olarak seçkin bir tavır almışlardır. “Şehirli Küçük Adam” şeklinde tanımladıkları halktan kişileri tip olarak kaleme almaya gerek duymamışlardır. Şiiri; nükte, şaşırtma, tekerleme, akıl ve anlamdan kaçırmışlardır. Böylece duyguya ve çağrışımlara yaslanmış olurlar. Şiirden konuyu, hikâyeyi, olayı göz ardı ederek aydın olan azınlığa seslenmişlerdir.

İkinci Yeni Şiirlerinde Kadın Cinayetleri

Tarih boyunca bütün toplumlarda öne çıkan ve tartışma konusu olan kadın kimliği, kadın sömürüsü ve kadın cinayeti meseleleri edebî eserlere de yansıtılır. Bu yansıtılma; edebî eserlerde toplumun kültürel hafızasını ortaya çıkaran temellerden oluşur. Toplumun kültürel hafızası ve kadına olan bakış açısı hakkındaki konuları gün yüzüne çıkaran ve örneklerle açıklayan edebî eserlerde, kadınların sömürülmesi ve kadın cinayetleri sorunları üzerine toplumun bazı kesimlerine göndermelerde bulunur. Eserde tam anlamıyla ele alınamasa bile böyle bir sorunun var olduğuna dikkat çekilmek istenir.

Edip Cansever'in *Sevda ile Sevgi* adlı kitabında yer alan "Çiçekleri Sulasan..." başlıklı şiiri, genel anlamda toplumdaki olumsuzlukları konu alır. Bu şiirde toplumsal eşitsizlik, yoksulluk ve en önemlisi kadın kimliği meselesine ağırlık verilir:

"İzmir çarşısında bir kadın

Güpegündüz bir kadın

Gecelerini bilen, iç çamaşırlarını bilmeyen

Dudaklarını bilen, öpülmeyi bilmeyen

Çocukları olan, ama çocukları olmayan

Güpegündüz bir kadın

Tabancayla üç yerinden vurulur" (Cansever 2020: 129).

Şiirde kadın, ezilmiş bir sınıfın temsilcisi olarak ele alınmaktadır. Bunun yanı sıra toplumsal bir yara/ mesele olan "kadın cinayetlerine" göndermede bulunulmuştur. Şair, kadın cinayetlerinin etkin olduğu feodal toplumları, eğitim seviyeleri düşük olan toplumları ve genel yoksulluğun yaygın olduğu toplumları şiirin arka planında işlemeye çalışmıştır. Kadın kimliği feodal toplumlarda önemsiz gibi görünse de birçok görevi yerine getiren kişidir. Bu tarz toplumlarda ortaya çıkan kadın kimliği, işçi gibi çalışan, çocukların bakımını üstlenen, tarlada çalışan ve üretime katkı sağlayan bir kadın figürü olarak ifade edilir. Edip Cansever, "*Çocukları olan, ama çocukları olmayan*" dizesi ile toplumsal bakımdan kadın cinayetlerine kurban gitmiş kadınların, aileleri tarafından kabul edilmemeleri, korunmamaları aynı zamanda çocukları tarafından da bir anne figürü olarak görülmemeleri onlar tarafından yok sayılmalarına göndermede bulunulmuştur.

Kendi kararlarını kendi alan kadının bir parçası olduğu toplum tarafından dışlanması sıklıkla rastlanılan bir durumdur. Bu dışlanış, kararında emin olan kadınlarda herhangi bir değişikliğe yol açmamıştır. Tam tersine onları daha da güçlendirmiştir. Kompleks bir anlayış olan "namus meselesi" ise sadece kadın haklarının bir gerekliliği olarak ele alınır. Namusun lekelenmesi ifadesi sadece erkeklere özel bir kavrammış gibi davranılır. Buna bağlı olarak namus lekelenmesi kavramıyla anlatılan her olay ve olgu erkek bireylerin, olumsuz yollara sevk etmekle eşdeğer olan yanlış bir düşünce tarzıdır. Örnek alınan dizelerde yer alan "tabanca" kelimesi, namus kavramının olumsuz etkisiyle ortaya çıkan eylemleri işaret etmektedir.

Anlatılmak istenilen temel düşünce, feodal toplumlarda kadın sömürüsü ve kadınlara yapılan eziyetlerdir. Bu sömürünün ve eziyetlerin çeşitli olgu ve olaylarla olumsuz sonuçlara yol açacağı gerçeğidir. Şiirde, feodal toplumların kadına bakış açısı da gözler önüne serilmektedir. Eleştirel bir gözle bakılacak en temel olgu ise “*namus*” kavramı ile “*kadın*” kavramının eşdeğer tutulmasıdır. Kadını bir obje haline getirerek namusunun ailenin erkek üyelerine ait olduğu genellemesi mevcuttur. Buna bağlı olarak erkek kadının “*namus bekçisi*” konumundadır. Bunun sebebi ise “*namus*” kavramının merkezinde kadının var olmasıdır. Feodal toplumlarda kadın “*namusunu koruyamadığı veya ona sahip çıkamadığı*” takdirde bir utanç kaynağı haline gelir ve ayıplanır. Bu ayıplamalar, dışlanmalar bir sonucu olarak kadın intihara sürüklenir. Eğer kendisi kendi canına kıymazsa ailenin herhangi bir erkek ferdi tarafından öldürülür. Toplumlarda kültür ve değer sistemlerinden kaynaklanan namus cinayetlerinin kaynağında; namusun “*karım, bacım, annem*” algısıyla ilişkilendirilmesi, kadının görevinin “*cinsel saflığını korumak*” olması, namussuzluğun “*kadının zina yapması, bekâretini kaybetmesi, açık gezmesi (kısa kollu elbiseler giymesi, kısa etek giymesi), erkeklerle konuşması, ailenin istemediği kişi ile evlenmesi*” sayılması gibi nedenler vardır. Söz konusu kuralların dışına çıkan kadın, bir erkek tarafından cezalandırılmalıdır. Cezayı kadına hak gören algı sebebiyle bazı ülkelerde kadınların namus uğruna öldürülmesi cinayet olarak algılanmamaktadır. Namusun cinsiyet üzerinde oluşturduğu erkek-şeref, kadın-utanç eşleşmeleri de cinsiyetçi üretimin kanıtıdır. Bu algıları yaratan ataerkil yapı ve değerler ile hiyerarşi ve geleneklere itaati öngören sistem ve kültürün yaygınlığı, kadın cinayetlerinin temel sebepleridir (Bilgili ve Vural, 2011: 67-69). Halbuki, namusun tüm fertlere özgü bir kavram olduğu anlaşılmalı, sadece kadını akla getirecek kadar basit bir imgeye dönüştürülmemelidir.

Turgut Uyar’ın 1974 yılında yayımladığı *Toplandılar* adlı kitabında sınıfsal mücadelelerin ortaya çıkardığı toplumsal yansımalar ele alınır. Kitabın içerisinde yer alan “*Sunak*”¹şiiri o döneme ait düzen karşısındaki mutsuz hayat tarzını dile getirir ve “*kadın kimliği*” üzerinde durulur. Kadın kimliğinin toplumdaki yeri açık bir dille anlatılır:

“ilk bir kadını kestiler soyup giysilerini

sonra kitapları yaktılar, suları kestiler

su bir ulusun özlemidir bu yüzden dağlara bakarlar

¹ Sunak TDK’da “*Tapınaklarda üzerinde kurban kesilen, günlük yakılan, dinî tören yapılan taş masa*” olarak tanımlanır. <https://sozluk.gov.tr/> (erişim tarihi: 08.03.2021)

bir silâh olarak alınır satılır

ve islatır esirgemedi bir rençberin boğazını

[...]

şimdi artık neyi hatırlasam bir anı oluyor

örneğin bir adamın içkiye düşkünlüğünü

bir kadının sunuluşunu soyularak

kanım mı hatırlatıyor ben mi üflüyorum [...]” (Uyar 2020: 434)

Şair, bu dizelerde ezilen kadının kimliğini ortaya koymaya çalışır ve mevcut düzen içerisinde kadının ezilmesine ve sömürülmesine karşı çıkar. Kadın bedenini, sömürülmeye açık bir obje olarak gören düzene göndermelerde bulunur. Bunun yanı sıra kadın bedenini, kadının dışında herkesin söz hakkına sahip olduğuna inanan ve bu düşünceyi benimseyen düzeni eleştirerek sorunun odak noktasına dikkat çeker. Bunların yanı sıra örnek olarak alınan dizelerden biri olan “İlkin bir kadını kestiler soyup giysilerini” (Uyar 2020: 434) dizesiyle kadının ikinci sınıf bir insan olarak görüldüğünü anlatmaktadır. Her ne kadar ironik bir anlatımla ifade edilmeye çalışılsa da bu dize günümüz olayları için de açık bir eleştiri niteliği taşımaktadır. Şiirin başlığı olan “Sunak” belki de anlamı gereği “kadın cinayetleri” ile eşdeğer tutulmaktadır. Geline durum gösteriyor ki insanoğlu bilim ve teknikte ne kadar ilerlese de değişmeyen şeylerden biri kadın cinayetleridir. “İlkin bir kadını kestiler soyup giysilerini” (Uyar 2020: 434) dizesiyle ortaya konulmaya çalışılan düşünce, kadının ikinci sınıf bir varlık olarak görülmesidir. Bu dizeler aynı zamanda kadını sürekli olarak alt sınıflara itmeye çalışan veya öyle gören düzene de bir başkaldırıdır. Diğer bir ifadeyle sert bir eleştiridir. Şiir adı ile ironik bir anlam barındıran bu dize arasındaki bağlantı göz ardı edilmemelidir. Tarihsel yapı içerisinde değerlendirilen kadın kimliği zaman içerisinde değişikliğe uğrar. Eserim yayımlandığı dönem yaşanan anarşi ile kadın kimliğinin yok sayılması ve sömürülmesi meselenin toplumsal yönünü ortaya koyar. Ancak dünya gelişmeye devam etse de yapılan yanlışlar ve olumsuzluklar azalmak yerine daha da artmaktadır.

Ece Ayhan, 1956 yılında yayımlanan *Kınar Hanımın Denizleri* adlı kitabında yer alan “Kambiyo” şiirinde, 1968’de yayımlanan *Ortodoksluklar* adlı kitabında yer alan “XI” ve “XXVII” başlıklı şiirlerinde ve 1997’de yayımlanan *Öküz Dergisi* adlı kitabında yer alan “Denize Döktüğümüz Şarkılardan” şiirinde “kadına şiddetten” söz etmektedir. Şiirlerinde

kadınların eş veya babalarından nasıl şiddet gördüklerini vurgulamaktadır. Hangi dönemde veya yılda olunursa olunsun değişmeyen tek şey belki de yaşanan toplumun kadına bakış açısıdır.

Ülkü Tamer 1959 yılında yayımladığı *Soğuk Otlar Altında* adlı kitabında yer alan “Kiremit Damlı Kırmızı Ev” başlıklı şiirinde, kadınları bir “mal”, diğer bir deyişle “obje” olarak gördüğünü anlatır. Tamer’in bu şiirinde toplumda var olan bir kadının veya eşin nasıl zaman içerisinde yok olduğu vurgulanmaktadır:

“Sıkıldıkça sevişen adamlar vardı kasabamızda, karıları da vardı.

Üzülür, ama durmadan çocuk yaparlardı.

Bazan su içerlerdi, çiçek koparırlardı aşktan.

Azıcık parıldamasıyla bir yıldızın başlardı gece.

Ölürdü sevgileri, ölürdü çocukları bıkınca yorgunluktan.

Yağmur yataklara inerdi önce inince” (Tamer 1998: 26).

Şair bu dizelerde bir kadının nasıl yok olduğunu başka ifadeyle zaman içerisinde ailesi tarafından nasıl öldürüldüğünü dile getirir. Tamer, mevcut düzen içerisinde kadının nasıl sömürüldüğüne, yok sayıldığına dikkat çeker. Şiirde bir kocanın, karısının bedenini nasıl kendi malı olarak gördüğü ve bu bedeni sömürülmeye açık bir “obje” olarak değerlendirdiği vurgulanmaktadır. Kadın, erkek için sevişme anında var olabilmiştir. Bu dizelerde kadının bir cinayet aletiyle (silah, bıçak vb.) öldürülmediği anlatılır. Bir kadın yok sayıldığında, bedeni bir obje veya mal olarak görüldüğünde, mutsuz olduğunda, sevgi göremediğinde de ölür. Bu ölümün aslında bedenin toprak altına girmesiyle gerçekleşmediğini gösterir. Toplum tarafından bir cinayet sadece vurarak veya yaralayarak yapılan bir olay olarak kabul edilir. Fakat bir insanı öldürmek bu olaylardan ibaret değildir. Özellikle bir kadının cinayeti bu şekilde ifade edilemez.

Ülkü Tamer, bu dizelerinde bir kadının göz göre göre nasıl öldürüldüğünü açık bir dille anlatır. Bir kadının anne olmak istememesine rağmen nasıl anne olduğunu “*Üzülür, ama durmadan çocuk yaparlardı*” mısraıyla anlamak mümkündür. Buradan bir kadının isteklerine de önem verilmediğini görmek mümkündür. Aynı zamanda “*Bazan su içerlerdi, çiçek koparırlardı aşktan. / Azıcık parıldamasıyla bir yıldızın başlardı gece. / Ölürdü sevgileri, ölürdü çocukları bıkınca yorgunluktan*” (Tamer 1998: 26) dizeleriyle bir kadının mutlu olduğu bir günün sonunda nasıl mutsuz olduğu da vurgulanır.

Ülkü Tamer'in bir diğer şiiri, 1959'da yayımlanan *Soğuk Otlar Altında* adlı kitabında yer alan "İstanbul"dur. Genel anlamda şiirde toplumun bir kadını nasıl öldürdüğü anlatılmaktadır. Kadının öldüğü için nasıl mutlu olduğu vurgulanan bir unsurdur:

*"Kadın ölür hiç bırakılmadığı kalabalıklardan. Saçlarına gelip
gelip kumrular konar ve sevinir ayrıldığına.*

Belki evlenmişti ve yaşamıştı çocukların öldüğü kuytularda,

*her gece adlarını unuttuğu şehirlerde. Hiç bilmediği dağları aramıştı o
zamanlar, çocukluğunda dinlediği hâzineleri.*

Kadın ölür, yeniden saçlarına üşüşür kalabalık; uykusundan iki

*kişinin başlattığı eski bir karanlığa azalır, ölmekten hiç bıkmayan çağlar
geçer gölgesinden"* (Tamer 1998: 35).

Şair bu dizelerde bir kadının ölmekten ne kadar mutluluk duyduğunu ve de ölümünde adeta kendi mutluluğunu bularak bu mutluluk birlikte nasıl yolculuk ettiğini dile getirmektedir. Aynı zamanda kadın, bu ölümün içerisinde kendi çocukluğunu aramaktadır. Çocukluğunda dinlediği o güzel masallarla var olmaya çalışmaktadır. Etrafındaki kalabalıklar onun sadece cansız bedenine odaklanmıştır. Oysaki kadın sadece bir bedenden ibaret değildir. Çağlar geçmesine rağmen değişmeyen, bıkmadan usanmadan yapılan tek şey bir kadının öldürülmesidir. Bu cinayet sadece kadının en yakınları tarafından gerçekleştirilmez aynı zamanda toplum tarafından da bir kadın yok edilebilir.

Şairin şiir içerisinde kullanmış olduğu "haydut" kelimesi iki farklı şekilde ele alınabilir. İlk olarak sözlük anlamı olan "silahlı soygun yapan kimse, eşkıya" tanımıyla ele alınacak olursa, bir kadının gölgesinden bile etkilenip ona zarar vermeye çalışan kişiler olarak yorumlanabilir. Bir diğer sözlük anlamı olan "yaramaz, sevimli çocuk" tanımı ise şiir içerisindeki kullanımıyla örtüşmektedir. Şiirde "*Gölgesinden haydutlar geçer, dönüp onu kuyulardan çıkarır bir tanesi, atların en iyisini ona verir*" (Tamer 1998: 35) mısraıyla aslında bir kadının kurtarıcısının toplum içerisinde kötü olarak anılan insan/ insanlar tarafından da kurtarılabileceğini gözler önüne sermektedir. Bir çocuk her ne kadar yaramaz olursa olsun saf kalbi, yardımseverliği herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Burada da ele alınan haydut aslında yardımseverliği gözler önüne serer. Mısraının devamında bir kadının bu yardımlar sayesinde özlediği yerlere gittiğini ve de orada ne kadar mutlu olduğunu belirtir.

Bazı insanlara vurulan damgaların hiçbir öneminin olmadığını haydut kelimesinden yola çıkarak anlatılmıştır. Bir insana bir damganın vurulması o insanı diğer insanlarla aynı yapmamaktadır. Bunu “öteki haydutların çadırlarını görür birden, yorgun atına bakar ve ağlar belki” (Tamer 1998: 35) mısraından anlamak mümkündür. Bir haydut bir kadını kurtarıp ona umut olurken bir başka haydut onun üzüntüsünü ortaya çıkarmaktadır. Şair diğer şiirinde olduğu gibi bu şiirinde de bir cinayetin sadece bedenen olmadığını ruhen de olabileceğini gözler önüne serer. Buna bağlı olarak bir kadının ölümden ne denli mutluluk duyduğunu bir kez daha görür.

Sezai Karakoç 1967’de yayımlanan *Hızır ile Kırk Saat* adlı kitabında yer alan “Batı Korosu” başlıklı şiirinde kadınların ölümünü haykırmaktadır. Bir kadının öldüğü ve kıyametin artık yakın olduğunu çevresindeki insanlara anlatmaya çalışmaktadır. Aynı zamanda ölen bir kadının geçmişinin hatırlanmışına da vurgu yapılmaktadır. Şiirin dizeleri şu şekildedir:

“Yaklaştır kıyameti

Burda bir kadın ölmektedir

Uzaklaştır kıyameti

Burda bir kadın ölmektedir

Yaklaştır sesi sesi

Burda bir kadın ölmektedir

Can vermektedir Galata Kulesi

Burda bir kadın ölmektedir

İşe yaramaz oldu göğüs borusu

Neden dezenfekte ederler karyolaları

Ölümlere mahsus

İslâv manastırlarını andırır

Hastanelerde

Su bir süstür sürahilerde

Haziran iğreti bir mevsim bu yerlerde

Bu yıllarda

Bir kadın ölmektedir

Taş atmayın denize

Taşınızı sonra

Kışın geri verir size

Kalp hastalarını

Çıkartın en yücelere

Getirin ağızlarına

En saf havayı döndüre döndüre

Dondurma sunar gibi çocuklara

Sunun ölen o yaşlı kadınlara

Yaklaştır kıyameti

Burda bir kadın ölmektedir

Hatırlayarak çocukluğundaki

İncirlerin yanında duran anneyi

Alinyazısı döğmeli

Bahçelik ocak taşlarını

Çamaşırları hemen kurutan güneşi

Ailenin toptan dalgınlıklarında

Çamaşır yutan inekleri

Çok kez bir kadın elinde kalmıştır yarısı bir gömleğin

İneğin kursağında boya vermektedir yarısı

insan çamaşırı yiyen inek

İçine insan kokusunu sindiren çoban uyruğu

Ne düşünmektedir dersin” (Karakoç 2012: 90).

Şair bu şiirinde kadınların ölmesini çevresindeki insanlara duyurmaya çalışan bir insanı ön plana çıkararak kaleme almıştır. Bu dizelerde bir kadının ölümünün ardından insanların neler yaptığını ve de ölen kişi hakkında neler düşündüğünü görmek mümkündür. Sezai Karakoç kaleme aldığı bu mısralarda aslında bir kadının da bu hayattaki önemine vurgu yapmak istemiştir. Bir kadının ölmesi beraberinde kıyameti de getirecek kadar önemli bir yere sahip olmalıdır. Şiirde aynı zamanda hastanelerdeki ortamlardan bahsedilmektedir.

Şair, ölen kadınların kendi geçmişlerini özellikle çocukluklarını hatırladıklarını dile getirir. Çocukluk dönemi bir insanın geleceğini şekillendiren en önemli dönemdir. Çocuklukta alınan eğitim ve yaşanan olayların travmaları geçmiş yıllarda da kendisini göstererek kişinin karakterini ve düşüncelerini oluşturmada çok fazla etkiye sahiptir. “Alinyazısı” kavramı insanlar tarafından çokça inanılan ve de her koşulda bu kavramın altına saklanılan bir durumdur. Hayatın kötüye gitmesinde özellikle alinyazısı diyerek çabalamayı bırakmak toplumumuzda görülen bir olaydır. Özellikle kadınlar, hayatlarında başlarına gelen her kötü durum için “alinyazım” diyerek köşelerine çekilirler. Bu çekilme aslında kendi benliğini kaybettiğine bir diğer deyiş ile kendini yok saymaya başladığının farkına bile varamamasına neden olur.

Sezai Karakoç’un kadınlar üzerine kaleme aldığı bir diğer şiiri ise, 1969’da yayımlanan *Taha’nın Kitabı Gül Muştusu Şiirler IV* adlı kitabında yer alan “Taha’nın Kitabı” başlıklı şiiridir. Şair, bu şiirde genel anlamda bir annenin yani bir kadının ölmesinin ardından ev halkının ne duruma geldiğini anlatır. Aynı zamanda yaşanan evin ortamının veya havasının da nasıl bir değişikliğe uğradığı vurgulanır. Bu şiirde ölen bir annenin öldürüldü mü yoksa bir kaza sonucu mu öldüğüne dair şüphelenilecek mısralar vardır:

“Alışamadı kulak kuşkulu semt seslerine

Göz toprağı arıyordu toprak yoktu

Bir rum kınaması balıkların dudaklarında

Ve anne düştü ilkin

Anne indi demire

Bir ağıt var çamaşır ipinde bile

Artık kurşundan gölgeler baba ve kardeşler

Durup suçluyorlar birbirlerini

ilerlerken lanetliyor her biri kendisini

Öldü anne ve mutfaklar kilitlendi

Kilerler boşaltıldı farelerce

Anne gitti ve evler döndü yazlık otellere

Anne gitti ve sular buruştu testilerde

Artık çamaşırlar yıkansa da hep kirlidir

Herkes salonda toplansa da kimse evde değildir

Bir vakitler anne açarken kapıyı

Şimdi kimse yok kapayacak kapıyı ” (Karakoç 2012: 26).

Şair, bir annenin yani kadının ölümünün ardından ailesinin semtlerdeki kuşkulu seslerden nasıl rahatsız olduklarını dile getirmektedir. Burada ölen kişinin ölümü hakkında çevredeki insanların şüpheci olduklarına dair çıkarım da bulunulabilir. Bu kuşkulu ölümler yüzyıllardır toplumumuzda var olmaktadır. Birçok kadının birden ortadan kaybolması veya şüphe çekecek bir şekilde ölü bulunması bu yorumumuzu destekler şekildedir. Bir kadının öldürülmesi birçok nedenlere bağlanabilmektedir. Fakat bu nedenlerin hiçbirinin bir geçerliliği olmaması gerekmektedir. Durumlar ne olursa olsun hiçbir insan öldürülmeyi hak etmemektedir.

Şiirde, “Anne indi demire” (Karakoç 2012: 26) mısraıyla bir kadının ya yüksek bir yerden atılarak bu demirlere saplandığı yorumunu çıkarılır ya da cinayet aleti olarak demirleri ele alarak bu demirlerin bir kadının vücuduna bir kişi tarafından saplandığı yorumu yapılır. Şiirde yer alan demirlere saplanma durumu günümüzde dâhil öldürülen birçok kadının ölüm şekli olarak kayda geçmiştir. Bu mısraının devamında yer alan “Bir ağıt var çamaşır ipinde bile” mısraı ile aslında ölen kadının bir balkondan düştüğü gerçeğini dile getirmektedir. Kadın cinayetlerinin, cinayet aletlerinin sürekli olarak değiştiğini ancak tek bir sonucun değişmediğini görmek mümkündür.

Şiirin bir başka alt teması olan anne figürünü ele alacak olursak, anne bir evin yapı taşlarını oluşturan kişidir, denilebilir. Bir annenin sorumluluklarının sonunun gelmediğini herkes kesin bir dille dile getirebilir. Bu şiirde, “Öldü anne ve mutfaklar kilitlendi / Kilerler

boşaltıldı farelerce / Anne gitti ve evler döndü yazlık otellere / Anne gitti ve sular buruştu testilerde /Artık çamaşırlar yıkansa da hep kirlidir” (Karakoç 2012: 26) mısraı ile bir annenin ölümünün ardından hayatın nasıl değiştiğini görmek mümkündür. Anne, ilk olarak mutfaktaki sestir denilebilir. Bir annenin o evin içinde var olduğunu çocukları mutfaktan gelen o seslerden anlamaktadır. O seslerin bitmesi demek o eve hiç geçmeyecek bir sessizliğin gelmesi demektir. Bunun yanı sıra “kiler” sözcüğü üzerinde durulacaktır. Kiler sözcüğü “Evlerde yiyecek, içecek ve erzakın saklandığı oda, ambar veya dolap” (TDK) olarak tanımlanmaktadır. Bizim kültürümüzde kışa hazırlık olarak yazın birçok kışlık erzaklar hazırlanmak ve bunlar saklanmaktadır. Bu işlemleri yapan kişi de annedir. Buradan da anlaşılacağı üzere bir kadının yani annenin ölümünün ardından bu işlevleri yapacak kimse kalmamaktadır. Bu yüzden de mısrada kilerlerin boş kaldığı vurgulanmaktadır. Bir kez daha kadının toplumda olduğu kadar ev içerisindeki önemini görmek mümkündür. Örnek olarak alınan mısraların her birinde annenin yani kadının önemi vurgulanır.

Sonuç

İkinci Yeni şiir anlayışı farklı söyleyiş özellikleri ve konu bakımından Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. İkinci Yeni, herhangi bir bildiri veya bir dergi etrafında toplanmayan şairler tarafından oluşturulan bir şiir anlayışıdır. Bu şairler toplumsal konuları şiirlerine yansıtarak şiir dillerine özgü ve kuvvetli bir söyleyiş kazandırıp toplumsal konulara sessiz kalmamışlardır. Tanık oldukları olayları ve gözlemledikleri sıkıntıları şiirlerinde bir sorun olarak ele alan şairler, bu sorunu şiirlerinin ana teması haline getirmişlerdir.

İkinci Yeni şiir anlayışını değerlendiren eleştirmenler, onların toplumsal konulara değinmediklerini ve toplumsal bir kaygı taşımadıklarını dile getirirler de ele alınan şiirler, sanatçıların toplumsal konulara sessiz kalmadıklarını gösterir. Yazının ana teması olan kadın cinayetleri ve kadına şiddet unsurları da şiire konu olmuştur. Şairler kaleme aldıkları eserlerinde bu konuya yer vermişlerdir.

Tarih boyunca bütün toplumlarda ön plana çıkan ve tartışma konusu olan kadına şiddet ve kadın cinayetleri konusu Türkiye’de de toplumsal bir sorun olarak ele alınır. Evrensel olarak bütün dünyada her yaştaki kadına karşı uygulanan şiddet “insan hakkı ihlali” olarak dile getirilir. Aile içerisindeki şiddet olgusu daha çok eşe yönelik ve erkeğin kadına uygulamış olduğu şiddet biçimi olarak anılır. Kadına yönelik yapılan şiddetin kaynağında cinsiyet ayrımcılığı ve kadının fiziksel zayıflığının var olmasından kaynaklandığı dile getirilir. Bu sorunun mahrem olarak algılanmasından dolayı konuyla ilgili yapılan

çalışmalarda hep bir sınır vardır. Kadına yönelik yapılan bu şiddetin toplumun bütün kesimleri tarafından daha detaylı incelenmesi, anlaşılması ve çözüm bulma yollarına gidilmesi için yapılması gerekenlerin ortaya konulabilmesi amacıyla bu konuya yönelik çalışmaların büyük bir önemi vardır.

Aile içi şiddet olgusu Türk hukuk sistemine 1998 yılında girmiştir. Bu gecikme Türkiye’de “aile içi şiddet” olarak bilinen kadına yönelik şiddetin yeni bir olgu olmadığına, tam tersine yeterince önemsenmeyen bir konu olduğunu açık bir şekilde gösterir. Aile içi şiddetin medya üzerinden “töre” veya “namus cinayetleri” başlığı altında ele alınması ve de bu durumu onaylayıcı bir dille anlatılması ilk başlarda rahatsızlık vermesine rağmen son zamanlarda rahatsızlık yaratmamasını gözlemlemek mümkündür.

Günümüz Türkiye’sinde törelere bağlı yaşayan kapalı toplumları görmek mümkündür. Bu toplumlar da ne yazık ki yüzlerce belki de binlerce genç kadın “namus temizlenmesi” adı altında töre cinayetlerine kurban gitmektedir. Aynı zamanda törelere ve geleneklerine bağlı olan toplumlar da bu tür cinayetler, doğal karşılanmakta ve toplumsal düzeni koruyan önemli bir unsur olarak görülmektedir. Töreği yaratan, töre cezasını ve sınırlarını belirleyen, infaz kararını gerçekleştiren erkek, toplumda var olan kadınların önüne geçmiş ve üstünlüğünü kanıtlamış olmakla övünür. Bunun yanı sıra sorgusuz sualsiz işleyen bu düzeni güvence altına almış olmakla gururlanır. Bu durum aslında cinsiyet ayrımcılığının meydana gelmesini sağlamaktadır. Var olan sistem kadını yok etmek ve ezmek istemektedir.

Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece Ayhan, Ülkü Tamer ve Sezai Karakoç’un şiirlerinin genel anlamda temalarını oluşturan “ölüm” kavramı farklı açılarda dile getirilmiştir. Kimi şiirlerinde ölüm ve aşk bir aradayken kimi şiirlerinde ölüm ve kadınlar bir arada verilmiştir. Bireysel konularının yanı sıra toplumsal konularının da gün yüzüne çıkarıldığı sözünü ettiğimiz şairlerin şiirlerinde görmek mümkündür. Yaşamış oldukları dönemde yer alan kadın cinayetlerinden/ ölümlerinden veya kadına şiddetten söz ederler; bunların yanı sıra kendi dönemlerinden önce yaşanmış olan olayları, durumları da kaleme almışlardır.

Sözü edilen şairlerin kadın cinayetlerine veya kadına şiddet unsurlarına karşı tutumları ve ele alışları birbirleriyle benzerlik göstermektedir. Şairler, kadın cinayetlerinde kullanılan “silah, tabanca, kesici alet ve delici aletlere” de şiirlerinde yer vermişlerdir. Bu aletlerin yanı sıra bir kadını öldürmenin sadece sözü edilen aletlerle olmayacağını vurgulamaktadırlar. Şiirlerde bir kadını yok sayma ve mutsuz etme gibi durumların da ölümle eşdeğer olduğu dile getirilmektedir. Kadının bu durumlar karşısında aslında kendi benliğini silmeye

başlaması başka bir deyişle kendi benliğini unutmaması da aslında bir ölümdür denilebilir. Bu ölüm de bir cinayet sayılmaktadır. Çünkü bir insanın nasıl bedenini yok edince cinayet işlemiş olunuyorsa aynı şekilde bir insanın ruhunu yok etmek de bu durumla eşdeğer sayılmalıdır.

Bir kadının sadece kocasının yani eşinin malı gibi olması onun öncesinde ailesinde de aynı şekilde bir mal olarak görülmesi söz konusudur. Ele alınan şairlerin şiirlerinden şu sonucu çıkarabiliriz: Bir kadının kaderi de düşünceleri de istekleri de eşine ait olmamalıdır. Kendi istek ve arzularını kendisi belirlemelidir. İstemediği hiçbir şeyi yapmamalıdır. Bunların yanı sıra kendi bedeni üzerinde sadece kendisinin söz hakkı olmalıdır. Bir kadının bedeninin üzerinde kimlerin söz hakkı olduğunu vurgulamak isteyen veya o söz hakkına sahip olduğunu zanneden kişilerin kimler olduğunu şairlerin şiirlerinde görmek mümkündür.

Şairler şiirlerinde aynı zamanda manevi bir unsur olan “namus” sözcüğü üzerinde de sıklıkla durmaktadırlar. Bu manevi unsurun sadece kadınlara özel olarak algılandığını ve de bunların sonucunda kadınların nasıl hayatlarını kaybettiklerini dile getirirler. Bir kavramın yüzyıllar boyunca nesillerden nesillere aktarılarak nasıl olumsuzluklara yol açtığını şiirlerin derinliklerinde verilen mesajlarda görmek mümkündür.

Örneklerle açıklamaya çalıştığımız kadının yok sayılıp, ezilmesi meselesi ise günümüzde de devam eden önemli husustur. Birçok kadın, ailesi tarafından yok sayılarak psikolojik baskı görmektedir. Kadınların bir kısmı ise ‘namus’ kavramı altında işkencelerle katledilmektedir. Gelişen ve değişen bir dünyada yaşamış olsak bile kadına şiddete ve kadın cinayetlerine dur denilememektedir.

Şairlerden örnek alınan dizelerde de kadın cinayetlerine ve kadının bedenine geçmiş zamanlarda da nasıl bakıldığı görülmektedir. Kaleme alınan bu dizeler kendi dönemlerini yansıtmış olsalar bile görülüyor ki üzerinden yıllar geçmiş olsa bile kadına bakış ve davranış şekillerinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Tam terine gelişen dünya içerisinde bu durum geçmiş yıllara oranla daha da artmıştır. Gelişmelerin artmasıyla olumsuzlukların artması eşdeğer olmuştur denilebilir.

Kaynakça

- Ayhan, Ece (2013). *Bütün Yort Savul'lar!* (Toplu şiirler), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bezirci, Asım (1987). *İkinci Yeni Olayı*. İstanbul: Gözlem Yayıncılık.
- Bilgili, Naile; Vural, Gülşen (2011). Kadına Yönelik Şiddetin En Ağır Biçimi: Namus cinayetleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. C. 4. S. 1. ss. 66-69.
- Cansever, Edip (2020). *Sonrası Kalır II*, (16. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Demir, Ümran(2000). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. C. 3. S. 1. ss. 57-61.
- Durdu, Anıl (2019). İkinci Yeni Şiirinde Toplumsal Meseleler, (yayımlanmış yüksek lisans tezi), İnönü Üniversitesi. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Malatya.
- <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 08.03.202]
- Karaca, Alâattin (2013). *İkinci Yeni Poetikası*, (3. Baskı), Ankara: Hece Yayınları.
- Karakoç, Sezai (2012). *Hızır ile Kırk Saat Şiirler III*, İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Karakoç, Sezai (2012). *Taha'nın Kitabı- Gülmuştusu Şiirler IV*, (9. Baskı), İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Tamer, Ülkü (1998). *Yanardağın Üstündeki Kuş (Toplu Şiirler)*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uyar, Turgut (2020). *Büyük Saat*, (33. Baskı), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.